

روز جهانی
اخلاق

نشست مجازی اخلاق در شرایط پیچیده امروز

اهمیت نقش اخلاق در حرفه حسابداری

هوشنگ نادریان

حسابرسان نمی‌توانند معتمد نباشند، چون اگر معتمد نباشند مصداق این تعریف می‌شوند که: "ذات نایافته از هستی بخش، کی‌تواند که بود هستی بخش". کسی خودش قابل قبول نباشد، نمی‌تواند قابلیت قبول، برای امری را ایجاد کند. به‌طور کلی اعتماد به حسابرسان موقعی میسر هست که حسابرسان خدمات خود را در سطحی ارائه کنند که شایسته اعتماد جامعه باشد. بنابراین بحث اصلی همین اعتمادسازی است.

روشهای اخلاقی فقط بحث داغ و درفش نیست، بحث جریمه و مجازات نیست؛ روشهای اخلاقی منجر به ارزش‌آفرینی پایدار می‌شود. یعنی اگر جامعه‌ای اخلاقی عمل کند، حرفه‌ای اخلاقی عمل کند، ارزش‌آفرینی پایدار برایش ایجاد می‌شود.

بحث در اینجا عمل به اخلاق است و گونه اخلاق نظری که در حرفه خیلی کاربرد ندارد. اخلاق ابزاری است برای تبدیل ارزش به عمل. بحث آیین رفتار حرفه‌ای به عمل و به عملکرد بر می‌گردد. قوام و دوام حرفه به رعایت اخلاق استوار است. کمتر حرفه‌ای این میزان با اخلاق عجین است. جامعه حسابداران رسمی آیین رفتار حرفه‌ای را منتشر کرده است که چیزی بالای ۲۰۰ صفحه بحث اخلاقیات هست. این نشریه

بحثهای بسیار گسترده‌ای می‌توان درباره موضوع اخلاق مطرح کرد، اما در این جلسه متمرکز می‌شوم بر بحث اخلاق حرفه‌ای. چون همانطور که همه استحضار دارند اخلاقیات جنبه‌های بسیار متفاوت و متنوعی دارد و اهمیتش هم آنقدر هست که خداوند به رسول گرامی می‌فرماید که اگر تو اخلاق مدار نبودی همه از اطراف تو پراکنده می‌شدند؛ و یکی از زمینه‌های موفقیت بحث ترویج دین را بحث اخلاق می‌دانند. در بحث حرفه، اخلاق به معنی مسئولیت‌پذیری در قبال حقوق افراد جامعه است که طبیعتاً موجب ارزش‌آفرینی می‌شود. حسابرسی که ما انجام می‌دهیم با افزایش قابلیت اتکای اطلاعاتی که در معرض تصمیم‌گیری ذینفعان است سروکار دارد. طبیعتاً کسی که می‌خواهد اعتمادساز باشد و کسی که می‌خواهد قابلیت اتکای اطلاعات را بالا ببرد، خودش نمی‌تواند فرد غیر معتبر باشد. چون در این صورت نقض غرض می‌شود، یعنی فردی که خودش اخلاقیات را رعایت نکند، نمی‌شود به او اطمینان کرد، و نمی‌شود به او اعتماد داشت، و لذا نمی‌تواند اعتمادسازی کند؛ بنابراین حسابرسان در راستای منافع عمومی که برایش قسم خورده‌اند پایبند به اخلاق هستند و طبیعتاً خودشان باید معتمد باشند.

می‌کند که اطمینان خاطر را برای ذینفعان ایجاد کنیم. برای مثال به بورس اوراق بهادار نگاه کنید. بورس جهت اعمال وظیفه نظارتی، عمدتاً به گزارشهای حسابرسی تکیه دارد. اگر حسابرس حرفه‌ای اصول اخلاقی را رعایت نکند، درستکاری و واقع‌بینی و صلاحیتها را نداشته باشد، اتکا به گزارش او خدشه‌دار می‌شود. پس التزام و پایبندی حسابرس به اصول اخلاقی در مرکز ثقل انتظار ذینفعان از حسابرسان است. علمای اخلاق می‌گویند بحث مسئولیت‌پذیری اخلاقی، حرفه را برای ذینفعان «پیش‌بینی‌پذیر» می‌کند. اگر مسئولیت‌پذیری اخلاقی داشته باشیم حرفه برای ذینفعان پیش‌بینی‌پذیر می‌شود. این «پیش‌بینی‌پذیری» چه مزیتی دارد برای ذینفعان؟ آنها احساس می‌کنند که امانتداری، رازداری، قانون‌پذیری، حفظ حریم خصوصی‌شان و پایبندی به تعهدات را می‌توانند از حسابرسان انتظار داشته باشند. می‌توانند انتظار داشته باشند که حسابرسان قانون را رعایت می‌کند، امانتدار است و اطلاعات آنها را به مراجع غیر ذیصلاح افشاء نمی‌کند، حریم خصوصیشان را حفظ می‌کند و به تعهدات پایبند است. اما از آن طرف اگر حسابرسان به اخلاق حرفه‌ای بی‌توجه باشند، آنچه که مسلم هست مشروعیت حرفه زیر سوال خواهد رفت و اعتماد از حرفه سلب می‌شود. یکی از پایه‌های اصلی مشروعیت حرفه، بحث اخلاق حرفه‌ای است. رعایت نکردن اخلاق بر عملکرد حسابرسان اثر می‌گذارد. طبیعی است حسابرسی که نخواهد به اصول پایبند باشد عملکردش هم عملکرد مناسبی نخواهد بود، و روابطش را هم با محیط تخریب می‌کند و روابطش با محیط اطراف مناسب نخواهد بود. بی‌توجهی به مسایل اخلاقی طبیعتاً زمینه رشد فساد، بی‌مسئولیتی و افت وجدان کار و نهایتاً کاهش رضایت ذینفعان حرفه را به دنبال خواهد داشت.

وقتی حسابرسان کار خودش را به درستی انجام نمی‌دهد، حسابرسان هم به درستی احساس مسئولیت نسبت به تهیه صورتهای مالی نمی‌کند و مدیر هم تاسی می‌کند و مشکلات همینطور ادامه پیدا می‌کند. نهایت همه این حرفها کاهش رضایت ذینفعان حرفه خواهد بود و آخر امر مشروعیت حرفه را از دست می‌دهیم.

اگر پایه‌های موفقیت حرفه را بخواهیم دنبال کنیم دو عامل

که برگردان نشریه فدراسیون بین‌المللی حسابداران است، دستورعملی برای رفتار حسابداران حرفه‌ای است.

حسابرسی حرفه‌ای است که ذینفعان عیدهای دارد. این ذینفعان کسانی هستند که از حسابرسان خدمت می‌گیرند، مثل سهامداران، دولت، سیستم قضایی، و... و بانکها که تسهیلات مالی ارائه می‌کنند یا کسانی که تامین کالا می‌کنند، یا تامین خدمات انجام می‌دهند. تصمیم‌گیری همه این ذینفعان، در گرو اطلاعات دقیق مبنای تصمیم‌گیری است. اخلاق حرفه‌ای کمک می‌کند که ذینفعان بدانند حسابرسان در ایفای نقش مسئولیت خودشان جدی هستند، می‌شود به آنها اعتماد کرد. بنابراین در کنار همه مسائل دیگری که می‌شود توجه کرد، بحث اخلاق مطرح است که کمک می‌کند آنها بیشتر بتوانند روی کار حسابرسان اتکا بکنند، و به حسابرسان اعتماد کنند.

اصول اخلاقی به همه می‌گوید که حسابرسان به طور حرفه‌ای و با مراقبت حرفه‌ای، درستکاری و واقع‌بینی رفتار می‌کنند و دارای صلاحیتهای لازم جهت رفع نیازهای ذینفعان هستند. دقت کنید اشاره به رفتار اخلاقی است و نه تئوری اخلاق. درستکاری و واقع‌بینی دارند و حرفه‌ای عمل می‌کنند و صلاحیتهای لازم را دارند، برای چه؟ برای رفع نیازهای آن ذینفعان، که هر کدام از این ذینفعان نیازهای عیدهای دارند، نیازهای متنوعی دارند، که اخلاق به ما کمک

اخلاق

به معنی مسئولیت‌پذیری

در قبال حقوق افراد جامعه است

که طبیعتاً

موجب ارزش‌آفرینی

می‌شود

بنابراین پایه‌های موفقیت دوتایی با هم کار می‌کنند. یادمان باشد این دو تا را نباید از هم جدا کنیم. هر کدام نباشد کار حسابرسی ابتر و ناقص خواهد ماند.

سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا رعایت اخلاق خوب هزینه دارد؟ پاسخ این است که بله، اگر در کوتاه‌مدت بخواهیم اخلاق را زیر پا بگذاریم ممکن است به یکسری منافع کوتاه‌مدت هم برسیم، اما مگر قرار است حرفه حسابرسی خودش را کوتاه‌مدت در جامعه معرفی کند. اگر هر حسابرسی یک شبه ره صدساله را برود و بارش را ببندد. آن وقت چیزی برای حرفه باقی نخواهد ماند. بحث اصلی این است که نگاه حسابرس باید نگاهی استراتژیک باشد، نگاه بلندمدت باشد. اگر نگاه ما نگاه بلندمدت برای حرفه باشد، طبیعتاً مشروعیت ایجاد می‌شود، جایگاه مناسبی برای حرفه ایجاد می‌شود. پس باید از منافع کوتاه‌مدت خود بگذریم. پرداختن به منافع کوتاه‌مدت تخریب و تباهی را در بلندمدت به دنبال خواهد داشت. این نکته‌ای کلیدی است. بنابراین نگاه باید بلندمدت باشد تا بتوانیم به نتیجه برسیم.

دلایل بروز رفتار غیراخلاقی را هم علمای اخلاق "ناشناخته بودن رفتارهای اخلاقی"، "وجود فشارهای داخلی و خارجی"، "وجود قوانین و مقررات غیرشفاف و تفسیرپذیر" و "پایین بودن هزینه ارتکاب رفتار غیراخلاقی" می‌دانند. هر کدام از این عوامل جای بحث بیشتر دارند که شاید از دامنه بحث کنونی فراتر باشد. اما لازم است به این نکته اشاره کنم که هزینه ارتکاب رفتار غیر اخلاقی اگر پایین باشد موجب تجزی و موجب رشد بداخلاقیها می‌شود.

یک بحث در جامعه داریم که بعضی از حسابرسها و حسابداران حرفه‌ای بداخلاقیهای حرفه را نسبت می‌دهند به اقتصاد جامعه، مشکلات موجود، تورم و... پاسخی که برای این نوع طرز فکر داریم، به تعبیر یکی از دوستان، این است که حسابرس حکم نمک را دارد و اگر همه بگنند حسابرس باید گندزایی کند. حسابرس حق ندارد که از مشی غلط دیگران پیروی کند و با بدرفتاریهایی که در سطح جامعه انجام می‌شود بخواهد خودش را با آنها توجیه کند. اصولاً توجیه یکی از پایه‌هایی هست که موجب تخلف می‌شود.

خلاصه این که اخلاق حرفه‌ای به حسابرسان جرأت پرهیز

توجیه

یکی از پایه‌هایی است که

موجب تخلف

می‌شود

کاملاً روشن را می‌توانیم پیدا کنیم؛ اول «مجموعه استانداردها، دستور عملها، و تکنولوژی»، و دوم «اخلاق حرفه‌ای».

استانداردها و دستور عملها و تکنولوژی ابزار کار حسابرس است و اگر به خوبی استفاده شود، بخشی از کار خوب انجام شده، اما مکمل آن و لازمه آن، اخلاق حرفه‌ای است. اگر بهترین تکنولوژی را داشته باشیم، و بهترین نرم‌افزار را استفاده کنیم، بهترین مدل را به کار گیریم، و اگر استانداردها را مسلط باشیم و همه را هم رعایت کنیم، و هر آنچه که به عنوان انحراف داده‌ها مطرح است را کشف کنیم، موارد اختلاف، و اشکالات را همه کشف کنیم، اما اگر شهامت آن نباشد که استقلال حسابرس تجلی پیدا کند و شهامت ابراز یافته‌ها را نداشته باشیم، کار اثربخش نخواهد بود از این طرف هم هست یعنی اگر بهترین اخلاق حرفه‌ای را داشته باشیم و خوش اخلاق ترین فرد حرفه‌ای هم باشیم، اما استانداردها و تکنولوژی را خوب به کار نگیریم و نتوانیم موارد اشکالات را کشف بکنیم، باز بسیاری از انحرافها آشکار نخواهد شد. بنابراین، این دو کاملاً به هم کمک می‌کنند.

البته یک مزیتی می‌شود برای دومی پیدا کرد؛ اگر اخلاق حرفه‌ای داشته باشیم به ما می‌گوید اگر در جایی توانایی انجام کار را ندارید، تکنولوژی لازم را ندارید، وارد آن دستگاه نشوید. استانداردها چنین حکمی را نمی‌کند اما اخلاق حرفه‌ای این را به ما تکلیف می‌کند و می‌گوید اگر مستقل نیستید نباید وارد بشوید، اگر تکنولوژی و دستور عمل این کار را ندارید، نباید وارد شوید.

در انتهای بحث اشاره کوتاهی داشته باشم به راه‌های پایبندی و ارتقای حساب‌رسان به آیین رفتار حرفه‌ای. بر اساس بررسی‌ها و مطالعاتی که انجام شده به چند عامل مهم اشاره می‌کنم که فکر می‌کنم می‌تواند در ارتقای آیین رفتار حرفه‌ای بسیار موثر باشد:

- ایفای نقش واقعی و محتوایی حمایتی و نظارتی دولت از حرفه حسابرسی و حسابداری در راستای تقویت فرهنگ حسابخواهی، حسابدهی و نظارت؛
- ایجاد نهاد نظارتی مستقل جهت تقویت نظارت بر حرفه و فراهم نمودن زمینه انجام مطلوب خدمات حرفه‌ای؛
- توجه به اخلاقیات در گزینش حسابداران رسمی و همچنین جذب همکاران؛
- استقرار نظام راهبری مطلوب در واحدهای مورد رسیدگی و موسسات حسابرسی؛
- برنامه‌ریزی مناسب برای تبیین و رعایت درست ارزشهای اخلاقی حرفه جهت پرهیز از موارد عدم رعایت موازین حرفه‌ای و تنظیم روابط حرفه‌ای با ذینفعان؛
- فراهم نمودن زمینه‌های لازم جهت حفظ اخلاقیات حسابداران رسمی به‌ویژه تامین کار کافی و رشد و توسعه موسسات؛
- تدوین منشور و «سند اخلاقی» در موسسات حسابرسی و نظارت بر رعایت آن‌ها و توجه به آموزشهای عملی اخلاق و ایجاد اعتقاد قلبی به رعایت اخلاقیات.

در سند اخلاقی باید خط‌مشی اخلاقی حساب‌رسان درقبال «مشتریان»، «منابع انسانی»، «رقبا»، «موسسات حسابرسی» و «انجمنهای حرفه‌ای»، «مسئولیت اجتماعی» و درقبال «شرکای موسسه حسابرسی» کاملاً برای حساب‌رسان روشن باشد.

از اینکه صبور بودید و به مطالب مطرح شده توجه کردید تشکر می‌کنم.

خدایا چنان کن سرانجام کار

تو خوشنود باشی و ما رستگار

از رفتار غیر اخلاقی در "بزنگاه‌های حساس قضاوت حرفه‌ای" را می‌دهد. همه عزیزانی که حسابرسی کرده‌اند می‌دانند یک بزنگاه‌هایی وجود دارد که شما باید تصمیم بگیرید بین حق و باطل. تصمیم بگیرید که چیزی را بگویید یا نگویید. اگر فشارهای داخلی و خارجی ناشناخته بودن و قوانین غیرشفاف و پایین بودن هزینه ارتکاب را بشود تا آنجا که ممکن است کم کرد، حساب‌رسان با اخلاق حرفه‌ای می‌تواند در بزنگاه‌ها قضاوت حرفه‌ای درست‌تری را انجام بدهد وگرنه ممکن است بلغزد و دچار مشکل شود.

اصول اخلاقی که در باره آن صحبت می‌کنیم تنها محدود به این چهار یا پنج سرفصلی که معمولاً در کتابها می‌نویسند، نیست. بحث اخلاق دامنه گسترده‌ای دارد و رازداری و امانتداری، استقلال و بی‌طرفی، حسن سلوک و مواجهه صحیح و استوار بر احترام، حفظ کرامت انسانی، پایبندی به انصاف و مواجهه عادلانه، خیرخواهی، پرهیز از هرگونه دادوستد ناروا و غیراخلاقی، قانون‌پذیری و پایبندی به مقررات، انتقادپذیری و توجه به خردجمعی، نظم و آراستگی فردی و محیطی، تعهد حرفه‌ای، درستکاری و وفاداری، پیش‌بینی‌پذیری نسبت به صاحبان حق و ذینفعان، قدردانی و پرهیز از ناچیزانگاری خدمات و تلاش دیگران، و رعایت تقوا در جنبه‌های اجتماعی و فردی، از سرفصلهایی هستند که باید برای حساب‌رسان مورد توجه قرار داد.

پایه‌های موفقیت حرفه:

۱- مجموعه استانداردها،

دستور عملها و تکنولوژی

۲- اخلاق حرفه‌ای